

Анатолій Сидорчук

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ЯК МЕТОДУ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Окрім системи колективних страхових фондів, в Україні створена система бюджетного фінансування домогосподарств у межах реалізації програм затверджених Міністерством соціальної політики. Мета існування бюджетних програм державної соціальної політики охоплює захист домогосподарств, наприклад, від бідності, малозабезпеченості сімей (сімей з дітьми), втрат внаслідок стихійних лих, воєнних дій (для внутрішньо переміщених осіб) та ін. Цей захист також охоплює ризики постійної чи тимчасової втрати працездатності для осіб, які через обставини, не мали (або не мають) змоги брати участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Розмір соціальних виплат та коло їх отримувачів визначаються метою затвердженої програми. Наприклад, програма фінансування житлових субсидій охоплює домогосподарства, витрати яких на житлово-комунальні послуги перевищують певний відсоток їхнього сукупного доходу; програма «Доступні ліки» охоплює повне або часткове фінансування витрат на придбання ліків для осіб із встановленим Міністерством охорони здоров'я осіб хвороб та ін. Загалом, для одержання соціальних трансфертів домогосподарству необхідно відповідати критеріям, які поділяються на дві групи:

- повинна відбутися подія, від наслідків якої захищає програма (настання пенсійного віку за умови відсутності мінімального страхового чи трудового стажу, інвалідність, усиновлення дитини тощо);
- доходи сім'ї або особи за розрахунковий період є нижчими від регламентованого законодавством мінімуму.

Забезпечення домогосподарств у межах дії соціальних програм відбувається:

- у формі соціальних трансфертів, що має відшкодувати частину доходу, втраченого внаслідок настання несприятливих подій;
- у формі надання соціальних послуг;
- у формі пільг – повне або часткове звільнення від оплати отриманих житлово-комунальних послуг, транспортних послуг, послуг зв'язку та ін.;
- у формі натуральної допомоги – безоплатне харчування, забезпечення одягом, ліками тощо.

Фінансування державних соціальних програм здійснюється з Державного бюджету України та місцевих бюджетів. З цього погляду, при бюджетному фінансуванні, домогосподарства не є суб'єктом системи управління власними ризиками, а її об'єктом. Переваги та недоліки бюджетного фінансування як методу мінімізації соціальних та економічних ризиків домогосподарств систематизовані в табл. 1.

Переваги та недоліки бюджетного фінансування як методу мінімізації соціальних та економічних ризиків домогосподарств

Переваги	Недоліки
1. Розподіл соціальних та економічних ризиків між домогосподарствами у межах солідарної відповідальності поколінь. Даний розподіл як інструмент управління ризиками здійснюється не тільки між домогосподарствами, але й у часовому вимірі. 2. Відсутність витрат на відшкодування ризику. Відповідно, у домогосподарства з'являються додаткові фінансові ресурси (порівняно із самострахуванням) для здійснення витрат, заощаджень. 3. Вирівнює глибину нерівності у розподілі доходів домогосподарств (забезпечує соціальну справедливість у суспільстві)	1. Не дозволяє компенсувати збитки, що виникають внаслідок настання страхових подій, у повному обсязі. Досягнути рівня абсолютної фінансової стійкості (відшкодування 100% втраченого доходу і формування резервного фонду у розмірі 6 місячних доходів домогосподарства) неможливо. 2. Можливість бюджетного фінансування для обмеженого числа домогосподарств і для ризиків, перелік яких визначений законодавчо. Додатково, це зумовлює необхідність чіткої верифікації осіб, які потребують соціальних трансфертів. 3. Не дозволяє знизити рівень ризику, а лише надає можливість матеріального відшкодування у випадку настання ризикових подій. 4. Домогосподарства не є суб'єктом системи управління власними ризиками, а її об'єктом.

Джерело: запропоновано автором на основі [1; 3]

Як бачимо з табл. 1, основним недоліком використання бюджетного фінансування як методу мінімізації ризику мінімізації соціальних та економічних ризиків домогосподарств є те, що не можливо сформувати резервний фонд у розмірі 6 місячних доходів домогосподарства і тим самим забезпечити його абсолютну фінансову стійкість. Водночас перевагою є відсутність витрат для домогосподарства задля мінімізації (нівелювання) ризиків – вони повною мірою забезпечуються коштами Державного бюджету України, місцевих бюджетів. Відповідно, у нього з'являються додаткові фінансові ресурси для здійснення поточних витрат, заощаджень чи інвестицій.

Тому мінімізація соціальних та економічних ризиків вітчизняних домогосподарств методом бюджетного фінансування покращує фінансовий стан домогосподарства краще, ніж формування індивідуальних (резервних) фондів.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання надання житлових субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива і скрапленого газу у грошовій формі : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 р. № 373. Дата оновлення: 18.11.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2019-%D0%BF#Text>
2. Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/409-2014-%D0%BF#Text>
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 01.01.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>